

<http://mego.info/%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%B%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F-217-%D0%BE%D0%B1%D1%94%D0%B4%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%96-%D0%B2%D0%B8%D0%B4%D1%96%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2-%D0%B4%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D1%81%D0%BB%D1%96%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F>

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко – Х.: Одиссей, 2013. – 1104 с. URL : <http://kizman-tehn.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/КПК-komentar.pdf>

5. Пояснювальні записки до проектів Закону України: «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3314&skl=10 та до «проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7279-%D0%B4&skl=9

Шендрик Юлія Володимирівна
викладач кафедри кримінального
процесу та стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері економіки є надважливим під час воєнного стану. Останнім часом нажаль збільшилася кількість резонансних злочинів у цій сфері, що призводить до завдання збитків державі та підриває довіру до нашої країни з боку іноземних партнерів, які надають фінансову допомогу, вкрай необхідну для боротьби із зовнішнім ворогом та забезпечення життєвих потреб громадян.

В умовах воєнного стану до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) були внесені численні зміни, однак до теперішнього часу багато проблемних питань не вирішені.

Так, в ході досудового розслідування кримінальних правопорушень у сфері економіки виникає необхідність у проведенні експертиз, спрямованих на встановлення розміру матеріальної шкоди, завданої внаслідок скоєння злочину, а також осіб, причетних до його вчинення. З цією метою зазвичай проводиться судова почеркознавча, судова технічна експертиза документів, судова

будівельно-технічна, судова економічна та інші види експертиз. Специфікою даних видів експертиз є те, що для їх проведення необхідно вилучити значну кількість документів (документів щодо здійснення фінансово-господарської діяльності, технічної документації, документів, що містять вільні зразки почерку та підписів осіб тощо).

Вилучення вказаних документів здійснюється переважно шляхом застосування тимчасового доступу до речей і документів, який відповідно до п.5 ч.2 ст. 131 КПК України відноситься до заходів забезпечення кримінального провадження, що унеможливує доручення його проведення оперативним співробітникам. До того ж, згідно ч.2 ст. 159 КПК України, тимчасовий доступ до речей і документів здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, суду, що також ускладнює процедуру його застосування. Зміни до КПК України, внесені після введення воєнного стану, передбачають можливість застосування тимчасового доступу до речей і документів за рішенням керівника відповідного органу прокуратури, але тільки у випадку відсутності об'єктивної можливості виконання слідчим суддею повноважень, передбачених, зокрема, ст.ст. 163, 164 КПК України (відповідно до п.2 ч.1 ст. 615 КПК України) [1]. Тобто фактично це положення не спрощує процедуру застосування тимчасового доступу до речей і документів у кримінальних провадженнях в сфері економіки, оскільки розслідування таких проваджень переважною більшістю здійснюється у тих регіонах, де суди працюють у звичайному режимі і звернення до слідчого судді є можливим, і відповідно обов'язковим.

Також до теперішнього часу чинним КПК України не врегульовано процесуальний порядок призначення та проведення ревізії на стадії досудового розслідування. Слід зазначити, що проведення ревізії іноді є єдиним засобом виявлення та документування кримінального правопорушення і без отримання висновку ревізії в подальшому неможливо призначити судову будівельно-технічну або судову економічну експертизу. Існує практика проведення позапланової виїзної ревізії у кримінальному провадженні на підставі ухвали слідчого судді, але останнім часом значно зросла кількість визнання таких висновків ревізії недопустимим доказом у кримінальному провадженні.

Наприклад, вирок Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 06 червня 2019 р. у справі № 335/2108/17 особу визнано невинуватою у скоєнні злочинів, передбачених ч.2, ч. 4 ст. 191 КК України. При цьому судом було визнано недопустимим доказом акт позапланової ревізії, проведеної під час розслідування на підставі ухвали слідчого судді [2]. Вказаний вирок був оскаржений прокурором у апеляційному порядку, та в подальшому у касаційному порядку, однак, постановою Верховного Суду від 27 квітня 2020 року він був залишений без змін. У вказаній постанові судом було зазначено, що такого способу збирання доказів стороною обвинувачення, як призначення позапланової ревізії, у КПК України не визначено. КПК не встановлює

отримання доказів шляхом призначення позапланової ревізії ані слідчими судьями, ані прокурорами, слідчими – результати таких ревізій, призначених у межах розслідування кримінального провадження, є недопустимими доказами і відповідно до ч. 2 ст. 86 КПК не повинні бути використані під час процесуальних/судових рішень у межах кримінального провадження [3].

Також серед проблемних питань слід зазначити невизначеність повноважень працівників оперативних підрозділів. Наприклад, дотепер у КПК України не врегульовано належним чином участь оперативних працівників у проведенні обшуку. Так, відповідно до ч.1 ст. 236 КПК України, ухвала про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи може бути виконана слідчим чи прокурором. Для участі в проведенні обшуку може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, представник та інші учасники кримінального провадження [1]. Тобто, КПК України нібито і не забороняє залучення оперативних співробітників для проведення обшуку, але ж підстави такого залучення та їх повноваження під час проведення цієї слідчої дії прямо не визначено, що призводить в подальшому до численних скарг на дії правоохоронців.

Слід зазначити, що особливістю обшуків у кримінальних провадженнях про злочини економічної спрямованості є те, що вони досить часто проводяться у офісних або складських приміщеннях, виробничих цехах тощо, такі обшуки зазвичай є тривалими та пов'язані із вилученням великої кількості бухгалтерської документації, комп'ютерної техніки, іншого обладнання, контрафактної продукції. У таких випадках проведення обшуку лише слідчим чи прокурором, без залучення оперативних співробітників, на наш погляд, є неефективним, а у деяких випадках і фізично неможливим.

Окрім того, необхідно звернути увагу на досить ускладнену процедуру звернення слідчого, прокурора до слідчого судді із клопотанням про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, застосування заходів забезпечення кримінального провадження, в тому числі запобіжних заходів, продовження строків застосування таких заходів, а також строків досудового розслідування.

Таким чином, з метою вирішення зазначених проблемних питань, на наш погляд, необхідно внести зміни до КПК України, спрямовані на розширення повноважень слідчих та оперативних підрозділів та спрощення процедури розгляду слідчими судьями клопотань слідчих, прокурорів. Так, потребують визначення підстави участі оперативних співробітників у проведенні обшуку та їх повноваження під час цієї слідчої дії. Також, на нашу думку, слід або віднести тимчасовий доступ до речей і документів до слідчих (розшукових) дій, або надати слідчому повноваження доручати його проведення оперативним співробітникам. Окрім того, необхідно нарешті визначити у КПК України підстави і процесуальний порядок призначення ревізії у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 20.05.2023)
2. Вирок Орджонікідзевського районного суду м. Запоріжжя від 06 червня 2019 р. у справі № 335/2108/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82589321> (дата звернення 20.05.2023).
3. Постанова Верховного Суду від 27 квітня 2020 року у справі № 335/2108/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89034958> (дата звернення 20.05.2023).

Шинкаренко Ігор Ростиславович
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри права Національного
аерокосмічного університету
«Харківський авіаційний інститут
ім. М. Є. Жуковського»

**ОЦІНКИ РІВНЯ ЗАГРОЗИ БЕЗПЕЦІ АЕРОКОСМІЧНОГО
КОМПЛЕКСУ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ
ПРОТИДІЇ КРИМІНАЛЬНІЙ ПРОТИПРАВНОСТІ**

Сучасні досягнення у авіаційно-космічній галузі визначили її провідне місце у критичній інфраструктурі України та її вплив на стан її секторальної стійкості.

Означене стало підґрунтям прийняття Концепції Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2021-2025 роки. У документі визначено, що метою програми є забезпечення ефективного використання космічного потенціалу і підвищення його впливу на розв'язання актуальних завдань соціально-економічного, екологічного, інформаційного, наукового та освітнього розвитку суспільства, забезпечення реалізації інтересів держави у сфері національної безпеки та оборони.[1].

Як наслідок, незважаючи на кібератаки по космічній та авіаційній інфраструктурі України та інших країн після початку повномасштабної агресії 24 лютого 2022 року, лише у 2022 році світовий космічний бюджет зріс на 9% до абсолютного показника у 103 мільярди євро. Серед цих витрат фінансування «військового» космосу збільшилося на 16% та склало 48 мільярдів євро, така пропорція у показниках зростання є свідченням того, які пріоритети зараз людство надає у розвитку космічних технологій. Наразі навколо Землі обертаються близько 5500 супутників, і майже 10% (близько 500 одиниць) належать або керуються військовими організаціями [2].

Економічна привабливість аерокосмічного комплексу є чинником